

Головань Т.Г.

кандидат юридичних наук, доцент, в.о. завідувача
кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

РЕФОРМУВАННЯ СФЕРИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Сучасний світ інтенсивно трансформується, що сприяє пошуку новітніх основ співжиття, нових напрямів економічного та соціального розвитку, моделей і механізмів дієвої міжнародної системи безпеки. На сьогоднішній день значну роль в цьому процесі відіграє Україна, адже вона опинилася у фокусі кардинальних змін і є однією з найгарячіших точок, де перетворюється сучасність і зароджується нове майбутнє. Євроінтеграція є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України, а подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС здійснюється на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Свідомий вибір євроінтеграційного курсу породжує необхідність пристосування існуючих інститутів, що регулюють соціально-економічні процеси, до умов, які висуваються Європейським Союзом.

Євроінтеграційна ідея є свідомим і природним стратегічним вибором, який набув широкої підтримки українського суспільства. 1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації усіма державами-членами Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом набула чинності у повному обсязі. Масштабність та комплексність змісту Угоди про асоціацію між Україною та ЄС підтверджують доволі поширену тезу, що з набранням чинності Угода може стати основою та орієнтиром для потужних комплексних і системних політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ в Україні.

Угода про асоціацію між Україною, та Європейським Союзом визначила якісно новий формат відносин з ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» та є стратегічним орієнтиром системних реформ в Україні. Враховуючи те, що оподаткування є найважливішим інструментом національної економічної і соціальної політики, реалізація стратегічних євроінтеграційних прагнень України неможлива без здійснення реформування в даній сфері.

На шляху євроінтеграції перед Україною постало чимало проблем, серед яких, зокрема, подолання фіскальних дисбалансів, формування податкової системи, забезпечення ефективності функціонування інститутів оподаткування. Причому сфера оподаткування є однією з тих, які потребують формування якісно нової концепції реформування, а особливо за умов необхідності післявоєнного відновлення. В контексті значного реформування першим постає питання ефективного правового регулювання податкової сфери в Україні. В умовах, що склалися в Україні, реформування податкового законодавства є необхідною умовою ефективної роботи всієї економічної системи. З огляду на прийняте рішення в орієнтації України на Європу, корегування існуючого інституційного механізму оподаткування має бути здійснено з урахуванням вимог європростору. «Крім того, закріплення як обов'язку, згідно з Угодою про партнерство та співробітництво між Україною та Європейського Союзу, передбачає не тільки спрямування, прагнення Української держави до створення політичної асоціації та економічної інтеграції з Європейського Союзу, але й сприяє здійсненню системних реформ, зокрема розвитку і зміцненню демократичних інститутів» [1, с.5].

Протягом тривалого часу в Україні відбувається процес реформування усіх суспільних сфер. Проте саме податкова реформа була й залишається найочікуванішою для сфері бізнесу та дискусійною темою в наукових та експертних колах. Єдине, з чим погоджуються і науковці, і експерти, те, що

запорукою успіху податкової реформи є комплексний підхід до формування її концепції та визначення механізмів впровадження.

Податкова реформа в Україні втілювалась в межах Концепції податкової реформи, яка не визначала мету, але чітко окреслила ключові цілі: створення унікальних фіскальних умов для розвитку бізнесу та відновлення економіки країни; розв'язання найбільш болючих проблем у сфері оподаткування; оздоровлення інвестиційного клімату; виведення економіки з тіні; стабільність та передбачуваність податкового законодавства.

Метою податкової реформи, що визначається в Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» є побудова податкової системи, яка є простою, економічно справедливою, з мінімальними затратами часу на розрахунок і сплату податків, створює необхідні умови для сталого розвитку національної економіки, забезпечує достатнє наповнення Державного бюджету України і місцевих бюджетів [6]. Головними напрямками реформи є перехід від наглядово-каральної функції фіскальних органів до обслуговуючої, що допомагає у нарахуванні та проведенні сплати податків, а не має на меті наповнення бюджету за рахунок фінансових санкцій та переплат; зменшення кількості податків, їх розміру та спрощення порядку розрахунку і сплати; впровадження електронних сервісів для платників податків; зменшення податкового навантаження на заробітну плату з метою її детінізації; удосконалення законодавства України, спрямованого на посилення боротьби зі схемами ухиляння від сплати податків як юридичними, так і фізичними особами, зокрема удосконалення адміністрування податку на додану вартість, формування системи податкового контролю залежно від ступеня ризику в діяльності платників податків, забезпечення відкритості доступу до інформації про сплату податків, удосконалення законодавства з питань трансфертного ціноутворення, впровадження контролю за видатками фізичних осіб. Отже можна стверджувати, що податкова реформа була спрямована на полегшення ведення бізнесу, зменшення податкового навантаження та покращення адміністрування податків і зборів.

В умовах повномасштабного вторгнення росії траєкторія податкового реформування змінилась. Адже ця війна ведеться не тільки на військово-технічне, але й економічне виснаження. Тому так важливо реалізовувати економічну політику, яка би дозволила розраховувати не тільки на підтримку зовнішніх союзників, але й могла б забезпечувати фінансування основних функцій держави за рахунок внутрішніх можливостей країни. За таких умов одним з ключових інструментів, який є у держави для цього — податкова політика.

З дня запровадження воєнного стану на території України Верховна Рада України активно розпочала внесення зміни до податкового законодавства. На законодавчому рівні були врегульовані питання та визначені особливості справляння податку на додану вартість, акцизного податку, податку на прибуток підприємств, єдиного податку у період воєнного стану.

За тривалий період активних бойових дій економіка України встигла адаптуватися до життя в новій парадигмі. Офіс президента спільно з Міністерством економіки заявили, що прагнуть зменшити податкове навантаження на бізнес та почали працювати над радикальною податковою реформою. Нова податкова модель передбачає зниження ставок податку на прибуток підприємств, доходи фізичних осіб і податку на додану вартість. Водночас особлива увага приділяється посиленню контролю за дотриманням податкового законодавства. Однак проти фіскальних змін в умовах війни виступили в Міністерстві фінансів та у парламентському податковому комітеті.

На сьогоднішній день обговорення радикальної податкової реформи призупинено. Війна не час для проведення експериментів. Однак, у будь-якому разі, саме податкове реформування має відбуватись. Адже під час війни як ніколи необхідно знайти розумний баланс, щоб підтримувати бізнес та, водночас, мати змогу підтримувати обороноздатність, забезпечувати всім необхідним і армію, і громадян. Такий баланс можна віднайти лише за умови

залучення як практиків, так і науковців. Система оподаткування України та країн Європейського Союзу має спільні риси, проте існує багато суттєвих розбіжностей. Проведення системного аналізу та дослідження таких спільних рис та розбіжностей можуть принести позитивний ефект в процесі реформування. Кожне наукове дослідження, безумовно, має своє практичне значення, яке полягає у визначенні позитивного для України досвіду в податковій сфері, оскільки інститути оподаткування та податковий механізм потребують значного спектра заходів по їх вдосконаленню. Шлях євроінтеграції вимагає в процесі реформування орієнтуватися саме на європейський досвід. Проте необхідно пам'ятати, що європейські концептуальні підходи у всіх сферах мають бути максимально адаптованими до українських умов.

Виклики сьогодення, з якими стикається Україна, дають можливість вибудувати нову систему взаємовідносин науки і суспільства, підвищити її значимість як у науково-технічному прогресі та інноваціях, так і в посиленні обороноздатності країни, прийнятті суспільно-значущих рішень, формулюванні національних стратегій розвитку, воєнних доктрин тощо.

Список використаних джерел

1. Гармонізація податкового законодавства: українські реалії : [монографія] / [Білецька Г. М., Кармаліта М. В. Куц М. О. та ін.]. – К.: Алерта, 2012. – 222 с.
2. Чернадчук Т. Принципи податкового законодавства : окремі питання // Актуальні питання вітчизняної юридичної науки : матер. Третьої Всеукр. наук.- практ. конф., (м. Суми, 14-15 квітня 2016 р.). – Суми : СНАУ, 2016. – С. 68-71;
3. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України - 2011 р., № 13, / № 13-14, № 15-16, № 17 /, стор. 556, стаття 112;
4. Шаган О.В. Система принципів нормотворчості / О.В. Шаган [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/10-9-14.pdf>.
5. Угода «Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами- членами, з іншої сторони» від 27.06.2014 [Електронний ресурс] //

Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до матеріалу:
http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011

6. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» // Офіційний вісник України - 2015 р., № 4, стор. 8, стаття 67, код акта 75358/2015.